

Een wonderlijke cursus, gloednieuwe therapievorm of beproefd programma. Dat willen we ook wel eens meemaken. Cathelijne Esser stort zich erin. Deze keer reist ze af naar een stille wereld.

Meemaken: het Handtheater

Liefdesverhaal zonder woorden

In de wereld van doven en slechthorenden wordt ook theater gemaakt. Door Handtheater, het enige in gebarentaal gespecialiseerde theatergezelschap van Nederland. In 2010 bestaan ze precies twintig jaar. Ze maken fysiek theater dat met geen andere podiumkunst te vergelijken is.

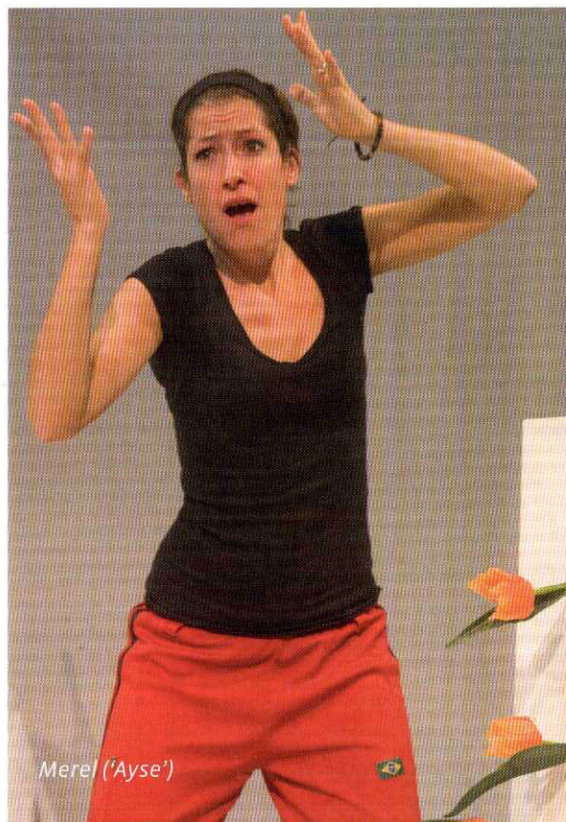

Alles wordt anders zodra je de deur van Handtheater in Amsterdam binnenstapt. Soepel communiceren? Vergeet het maar. Zelfs een simpel "Hallo, ik ben Cathelijne van Onkruid" levert problemen op. Want hoe gebaar je dat? Zakelijk leider Teja en bureau manager Linda zijn gelukkig wel horend, en kunnen bovendien tolken. Ze spreken mij tweetalig aan, met hun mond en handen tegelijk, een teken van fatsoen: hun dove of slechthorende collega's kunnen zo, wanneer ze opkijken van hun computers, meekijken waarover wij spreken. Even later krijg ik thee van een dove medewerker, en dan dient zich het volgende praktische probleem aan: hoe bedank ik hem? Teja doet voor: met twee vingers eerst de kin of het voorhoofd aanraken, en daarna van je af bewegen. Ik wil de theebrenger van alles vragen over zijn wereld, maar voel me een kluns en onthand, want geen woord kan ik uitbrengen in zijn taal.

Tolk voor horenden
Nog drie dagen en dan vindt de eerste try-out van de voorstelling plaats. De

Verliefde Wolk is een toneelstuk naar een verhaal van de Turkse schrijver Nâzım Hikmet. Regisseur is de dove Turkse Levent Beskardes. Hij woont en werkt in Parijs en kan niet bij alle repetities aanwezig zijn. Eindregisseur Mieke Julien leidt daarom de repetitie van vanmiddag. Handtheater speelt nadrukkelijk niet alleen voor dove mensen, maar ook voor horenden. Er is een tolk voor de horenden aanwezig, een horende actrice die een schaduwrol speelt en tegelijkertijd spreekt en gebaart.

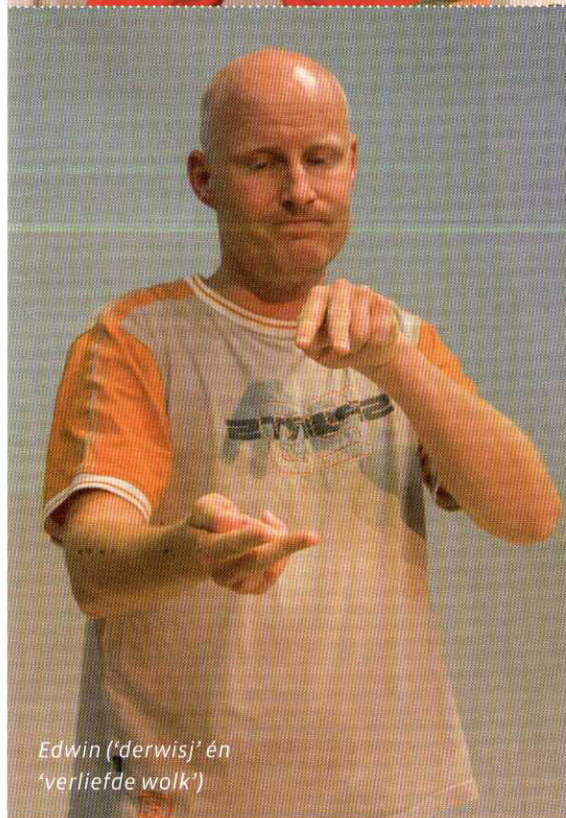
Vanmiddag is de horende actrice afwezig. In het kleine huistheater van Handtheater is het stil. Alleen het tikken van de theaterlampen en het ruisen van de airconditioning zijn hoorbaar. Tussen regisseur en de drie acteurs wordt druk gepraat, in stilte. Op de tribune zit John van Gelder, die samen met Mieke de artistieke leiding van het gezelschap voert. "Laatste keer?", gebaart Mieke. "Kunnen we vandaag alle gedichten doen?" De drie acteurs zijn er klaar voor. Ze doen dit gedicht unisono, met z'n drieën tegelijk. Onderwijl start de theatertechnicus het geluid. Wij horen een

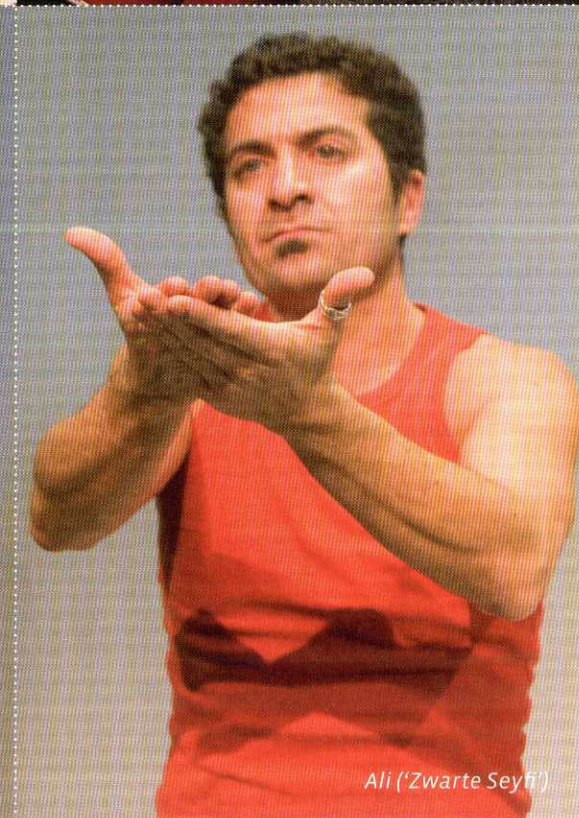
Merel ('Ayse')

Eindregisseur
Mieke Julien

Edwin ('derwisj' én
'verliefde wolk')

Ali ('Zwarte Seyfi')

Buitengesloten voel ik wel, dat ik deze wereld maar half begrijp

► verteller met mediterrane stem het gedicht in het Turks voordragen. Ik kan slechts gissen waarover het gaat. Iets met een doosje dat open gaat en waaruit een ding tevoorschijn komt dat in een paraboolboog omhoog beweegt? Mijn Turks is ook al niet meer wat het geweest is. Wanneer het gedicht is afgelopen zegt Mieke: "Prachtig!"

Dat kan ik beamen, want de acteurs eindigden hun gebaren precies gelijk met de stem van de verteller – een mooi toeval, ze konden hem immers niet horen. Mieke geeft nog een paar spelaanwijzingen in gebarentaal, niet ondersteund met haar stem. Niet om mij te pesten, maar omdat praten en gebaren tegelijk moeilijk is. Buitengesloten voel ik wel, dat ik deze wereld maar half begrijp.

Tulpen

Op het toneel staan een lage keukentrap, een bankje en een witte zuil waaruit tulpen steken. "Dit is een tijdelijk decor", zegt Mieke tegen mij. "En we repeteren nog niet in kostuum."

Acteur Edwin Kooijman, die de derwisj én de verliefde wolk speelt, draagt een gedicht voor. Mieke ondertitelt hem met spreekstem, op verzoek van de journalist:

Laten we de aardbol eens aan de kinderen geven.

Eén dag maar.

Het is een mooie kleurige bal om van ster tot ster te stuiten.

Laten we de aardbol aan de kinderen geven.

Alsof het een reuzenappel was.

Of een warm rond brood.

Al was het maar om een dag

volop te kunnen eten.

Laten we de aardbol aan de kinderen geven.

Om ten minste één dag te leren wat vriendschap is.

De kinderen nemen ons de aardbol uit de hand en planten er onsterfelijke bomen.

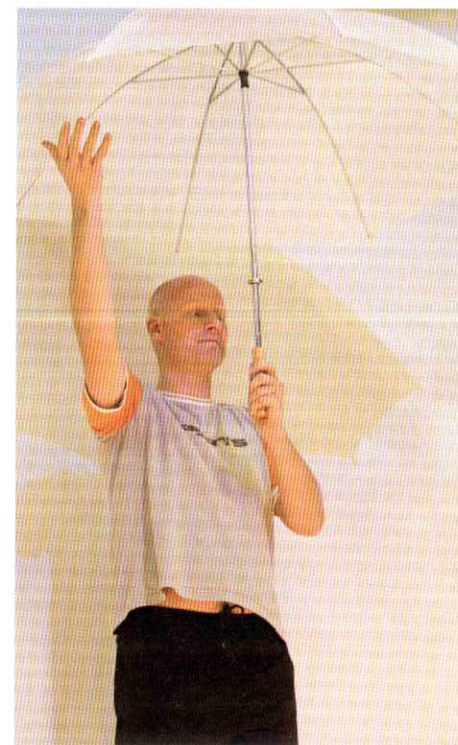
Donker

De vormgever komt binnen, hij heeft de beelden meegenomen die straks op het achterdoek geprojecteerd zullen worden, waaronder de tekst van bovenstaand gedicht. Het licht gaat uit om de beelden uit te proberen. Een volle minuut, of langer, blijft het donker. Nu is het voor de dove acteurs onmogelijk te communiceren.

Tijdens de theepauze vraag ik aan de actrice die het meisje Ayse speelt, hoe ze heet. "Merel", zegt ze, en ze maakt met haar armen een vliegbeving, haar naam in doventaal. Merel kan mij verstaan zonder tussenkomst van een tolk, en ze kan zich ook sprekend goed verstaanbaar maken. Ik vraag me af hoe ze dat heeft geleerd, want even later zal ze me vertellen dat ze is opgegroeid met dove ouders en broertjes. Hoe stil is de wereld voor Merel, wil ik weten. "Als ik mijn gehoorapparaat uit heb, is het somber stil. Sommige dove kunnen wel geluiden horen. Ik hou van geluiden, daarom draag ik een gehoorapparaat. Vroeger, thuis in het gezin, voelde ik me niet doof. Maar als ik op straat kwam realiseerde ik me: o ja, ik ben anders." Acteur Ali Shafiee, die Zwarte Seyfi speelt, hoort geen geluiden. "Ik heb geaccepteerd dat het stil is. Er zijn momenten dat het stiller is of minder stil, maar ik kan wel trillingen onderscheiden." Acteur Edwin heeft ook een gehoorapparaat maar hij doet het juist vaak uit:

"Het geeft teveel herrie, ik word er naar van in mijn hoofd." Fotograaf Liesbeth denkt hardop dat ze het ontbreken van muziek in haar leven als een verschrikkelijk gemis zou ervaren. Edwin relateert: "Muziek ben ik niet gewend. Toch heb ik twee diploma's stijldansen. Ik kan het ritme wel voelen, en zien. Als je plots doof bent is het natuurlijk anders, dan zul je muziek wel missen." In de voorstelling worden ook choreografieën gebruikt, maar dat is voor niemand dus een probleem. Even later zie ik hoe Ali beweegt op het toneel, hoe zijn dans een dialoog lijkt aan te gaan met de muziek – niet óp de muziek beweegt hij, maar mét de muziek, al moet hij dat zelf nauwelijks kunnen waarnemen.

"Even kijken wat hier staat en wat zij gebaart", zegt de regisseur tegen de artistiek leider als Merel een gedicht ver- ►

Alles moet kloppen, de gebaren dienen het gedicht zo zuiver mogelijk weer te geven

- ▶ beeldt. Alles moet kloppen, de gebaren dienen het gedicht zo zuiver mogelijk weer te geven. Voor het uitbeelden van een gedicht wordt doventaal poëtisch gebruikt, zodat ook een dove het verschil ervaart tussen dialogotekst en een gedicht.

Een paar dagen later zie ik het voorlopige eindresultaat bij de try-out. Nu komt alles samen, beeld, geprojecteerde tekst, muziek, de gesproken tekst van de tolk, en kan ik de voorstelling goed volgen. Ik herken zelfs enkele woordgebaren: dat ding uit een doosje was de opkomende maan.

Het zet je wel aan het denken, deze theatervorm. Over de rol van geluid, taal en stilte in je leven. En hoe je, terwijl de stilte overheerst, een storm aan ervaringen ondergaat. ■

De Verliefde Wolk

Machthebber Zwarte Seyfi bezit alles in de wereld: rivieren, bomen, dieren, zeeën, alles, behalve de bloementuin van de mooie Ayse. Hij probeert haar te verleiden, eerst slinks, daarna bruto, om haar de tuin aan hem af te laten staan. Maar Ayse weigert. Een wolk die boven de tuin zweeft en intens verliefd geworden is op het meisje, helpt haar Zwarte Seyfi weg te jagen. Of dat lukt?

EEN VOORSTELLING VOOR 10+.
TOURNEE DOOR HET LAND TOT EN MET 8
MEI 2010. VOOR SPEELLIJST ZIE
WWW.HANDTHEATER.NL

